

Amerika'nın Toplumunun Oluşumu ve Güç Merkezi Olma Stratejisi

Osman YALÇIN*

Özet

Amerika'nın Yükselişinin Kısa Tarihi

İnsanlık tarihi boyunca pek çok büyük devlet kurulmuş, dünyayı etkilemiş ve oluşan yeni güç dengeleri karşısında bu devletlerin varlığı zamanla sona ermiştir.

Amerika Birleşik Devletleri, Batının asırlarca devam eden çalkantılı bir sürecinden sonra ortaya çıkan ürünüdür. Amerika kıtasında Batıya karşı bağımsızlık savaşı veren Avrupa kökenli insanlarca kurulan Amerika Birleşik Devletleri, eski dünyadan kendini uzun süre tecrit ederek gelişmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri, I. ve II. Dünya Savaşları sonunda dünyanın sorunlarından uzak kalamamış ve politikalarında önemli değişim başlamıştır. Şüphesiz her devlette olduğu gibi Amerika'nın da güçlü ve zayıf tarafları bulunmaktadır. Güçlü olmasında fırsatlardan yararlanmasının önemli katkısı olmuştur.

1940'larda bütün dünyada olumlu bir itibarı olan Amerika; Vietnam Savaşı, Somali Olayları, Afganistan Savaşı ve Irak Savaşları gibi önemli krizlerde yaşanan süreçle imaj kaybına uğramıştır. Diğer yandan 1990'lı yıllarda dünyada tek süper güç olan konumu da yeni dengeler karşısında zamanla erozyona uğramıştır.

Anahtar Kelimeler: I. ve II. Dünya Savaşı, Amerika Birleşik Devletleri, Endüstri, My Flower, Monroo Doktrini

Genesis of American Society and Power Strategy

Abstract

A Brief History of America's Development

Through the history of mankind, many great empires founded, leave tracks and disappeared with the appearance of new super powers.

---

* Dr., Hava Harp Okulu Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı Başkanı

United States of America, is an outcome of the West after a period of turmoil continued for centuries. After the Independence war against Europe, United States of America, which was founded by the European descendent people, was developed within the old world in isolation.

United States of America, could not been far from the outcoming problems after World War I and II while a drastic change in politics had put into effect. America both has powerful and weak spots. Using opportunities had great effect upon being powerful.

America, which once had a positive prestige in the world around the 40's, had lost all its prestige during the periods of Vietnam, Somalia, Afghanistan and Iraq crisis. On the other hand, its throne of "being the only super power" in the 90's has been cracked due to the effects of new powers.

Key Words: I. and II. World Wars, The United States of America, industry, My flower, Monreo Doctrine

Amerika'n Toplumunun Oluşumu ve Güç Merkezi Olma Stratejisi

1. Giriş: Tarihte pek çok büyük devlet, bir dönem önemli güç odağı olmuş ve tarihin şekillenmesinde rol almıştır. Büyük devletlerin hepsinin akıbeti aynı olmuş ve ortaya çıkan yeni güç odakları karşısında önemlerini kaybederek veya beklenmedik bir şekilde yıkılarak varlıkları sona ermiştir. Son birkaç asır dünyada Avrupa eksenli bir değişimin yaşandığı, dünyanın standartlaştırılmaya çalışıldığı bir süreç olmuştur. Durum bu merkezde olunca bu değişimin kaynağını oluşturan Avrupa kültürü ve bu kültürün kaynağını dikkate almak önem arz etmektedir. Geçmiş 2.000 yıllık tarih içinde Romalılar ve Osmanlılar insanlık kültürü üzerine geniş izler bıraktığına inanılır. Osmanlı İmparatorluğu henüz tarihe yeni intikal ettiği için esintisi oldukça geniş bir alanı etkilemeyi sürdürmektedir. Romalıların mirası Avrupalı devletler üzerindeki tesiriyle günümüzün oluşmasında bazı paradigmalara esas teşkil eder. Avrupa kültürü; Yunan tarihi, Roma İmparatorluğu ve Hıristiyanlık inancı üzerine bina edilmiştir. Roma İmparatorluğu tarihe intikal etmiş olmasına rağmen özellikle Batının kültürel değerlerinin oluşmasında etkisi olmuştur. Bu etki varlığını başta İtalya, İspanya ve Fransa olmak üzere Avrupa coğrafyasında günümüze kadar sürdürmüştür.

Tarihe yön veren devletlerin bıraktığı mirasın insanlığa ne kadar katkı sağladığı, bırakılan mirasın önemini ortaya koymaktadır. Tarihte bazı devletler; buldukları dönemde önemli bir siyasal güç olmalarına rağmen bu devletlerin insanlığın gelişmesine ve tarihine olumlu katkıları

tartışmalıdır. Bu devletler hakim oldukları dönemde kendi vatandaşlarına olduğu kadar yayıldıkları coğrafyada yaşayan insanlara olumsuz bir intiba da bırakmışlardır. Yayılma alanlarındaki uygulamaları istenilirse bile sonraki dönemlerde de izlerini sürdürmüştür. Bununla birlikte bu devletlerin belirli konulardaki uygulamaları kendilerinden sonra da temsil edildikleri kültürün temsilcilerince devam ettirilmiştir. Romalılar, Moğollar ve Sovyetler Birliği bu kapsamda değerlendirilebilir.

Avrupa kıtasında yaşayan toplumlar orta çağ süresince Kilisenin yoğun baskısı ve etkisi altında ağır şartlarda yaşam sürmüşlerdir. Türklerin Anadolu'ya gelmesi ve Bizans'ın Batıdan destek talebi sonrası ekonomik alanda sıkıntı çeken Batılılar, Doğunun zenginliklerinden yararlanmak için Anadolu'ya yönelen Haçlı Seferlerini başlatmışlardır. Ekonomik kriz içinde bulunan Avrupalılar Kilisenin verdiği dinsel icazetle sermayenin arayışına, bir başka ifade ile dini bir misyona bürünerek talan için Doğuya doğru, 2 yüzyıl sürecek bir savaş başlatmışlardır.

İnsanlık tarihine bakıldığında zaman zaman beklenmedik ve etkileri dönemini olduğu kadar sonraki zamanları da etkileyen kırılmalar yaşamıştır. Tarihin bilinen zamanlarında yaşanan kırılmalarda, Türklerin etkin bir oyuncu olduğu artık inkâr edilmez bir gerçek haline gelmiştir. Bunlardan biri de Türklerin Anadolu kapılarına dayandığı binli yılların başlarına rastlamıştır. Bu dönemde Avrupa iktisadi alanda önemli sıkıntılar yaşamaktaydı. Nitekim Selçuklu ve Osmanlı Devleti'nin ortaya çıkması sonucu yaşanan süreç Avrupa'yı derinden etkilemiştir. Avrupalı güçler Osmanlı siyasal birliğine karşı harekete geçişlerdir. Akdeniz'in Türk hâkimiyetine girmesi ve ticaret yollarının Türklerin denetimine girmesi ile Avrupalılar, yeni arayışlara girmiştir. Coğrafi keşifler sonrasında, Batı dünyası yeniden bir diriliş yaşamıştır. Gelişen burjuvazinin soyluların hareket alanını daraltması ile paranın gücünün el değiştirmesi¹ önemli değişimi de beraberinde getirmiştir. Avrupa kendi içinde çatışmaların yaşandığı çalkantılı bir dönemi 16'ncı asırda dışa vurmuştur. Coğrafi keşiflerle başlayan hareketlenme, Amerika'nın keşfi ile şekillenmeye başlamış ve yeni bir dönemin de sessiz habercisi olmuştur.

Tarih boyunca görülen bir gerçek, hareketli toplumların yerleşik güçlere genelde egemen olduklarıdır. Bu durum tarihte birçok defa

---

¹ Sömürgeciliğin başladığı yıllardan itibaren Portekiz, İspanya, Hollanda, İngiltere gibi devletler ulaştıkları bölgelerin başta değerli madenler olmak üzere varlıklarına el koymuşlardır.

yaşanmış, yüksek ve iklimi sert bölgelerden gelen kavimler hareketliliği ve yönlendiriciliği ile yerleşiklere egemen olmuştur. Türklerin medeniyet tarihinde yer alan “**atlı kültür**” kavramı da bu kapsama girmektedir.

Avrupa'nın çalkantılı dönemleri aynı zamanda bazı değişimlerin de yaşandığı zaman dilimine denk gelmiş ve Coğrafi Keşifleri takiben maceraperestler, zenginlik isteyenler ve inanç değerleri katı olan birçok Avrupalı, Amerika'ya doğru bir göç dalgası başlatmıştır. Aslında Batı merkezli dönüşümün temeli 12. Yüzyılda Batıların Doğululaşma süreci başladığı da genel kabul gören tezlerden biridir.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada günümüzün güçlü devletleri arasında öncelikli bir yeri bulunan okyanus ötesinde yükselen bir devletin tarihi süreçte nasıl olup da etkinlik sağladığının incelenmesi yapılmıştır. Bu incelemede dünyadaki diğer gelişmeler de incelenerek fırsatlardan yararlanan gücün kazanımları incelenmiştir. Diğer taraftan bu çalışma ile dünyadaki gelişmeleri doğru tanımlayan ve kodlamasını yapan devletlerin tarihin her döneminde yıpranan güçler karşısında zinde kaldığı ortaya çıkmakta ve bir dönem oldukça zayıf olan güçlerin; akıllı, vizyoner, geleceği öngörme ve halkı motive etme gibi becerilerle önemli başarıları elde ettikleri tespit edilmiştir. Aynı zamanda bu güçlerin zirvede yer aldıktan sonra masumiyetlerini kaybettikleri de bir başka önemli durumdur.

1.1.1 Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma sahasında oldukça önemli çalışmaları bulunan Türk ve yabancı bilim insanlarının çalışmalarından yararlanılmıştır. Diğer taraftan uzun süre (20 yıl) Amerika Birleşik Devletlerinde kalmış olan Türk bilim insanları ve siyaset bilimcilerinin Amerikan Dış Politikasına yönelik anlatımlarından yararlanılmıştır. Yöntem olarak Uluslar arası İlişkiler Bilimi, İstatistik, Harp Tarihi, Teknoloji Tarihi gibi Tarih biliminin disiplinlerinden yararlanılmasına özen gösterilmiş ve farklı disiplinlerden yararlanılması amaçlanmıştır. Yöntem olarak günümüzde cereyan eden gelişmelerin geçmiş ile mukayesesi de yöntem olarak kullanılmıştır.

1.1.2. Çalışma Grubu-Evren ve Örneklem

Makalede özne Amerika Birleşik devletleridir. Bu devletin ortaya çıkışından son zamanlara kadar olan uygulamaları yaklaşık 300 yıllık bir tarihi sürece sahiptir. Bu süreç içerisinde sıradan bir koloniler topluluğunun önce vergilere olan tepkileri ve İngiltere'ye karşı mücadelesi incelenirken,

zamanla kendi kıtasına çekilişi ve Monreo Doktrini de denilen izolasyon dönemi (1823-1946) incelenmiştir. İzolasyonun sona erdiği dönemlerde dünyada Amerikan imajı ile 21. Yüzyılın Amerikan imajının çalışmanın akışı içinde mukayesesi yapılmıştır. Keza Amerikan imajındaki değişim incelenmiştir. Özellikle 21. Yüzyılda Ortadoğu'ya İngiltere'nin 100 yıl evvel olduğu gibi bir kere de Amerika tarafından şekil verilme projesi ve elde edilen netice ortaya konulmuştur. 2013 yılı Ağustos ayı basın haberlerine göre Amerika'nın bu coğrafyadaki temsilciliklerinde önemli bir azaltmaya gitme kararı da bölge üzerindeki Amerikan ağırlığının kalkmaya başladığı ve Amerika'nın başka bir bölgede Uzakdoğu'da yoğunlaşmaya başlayacağı izlenimini vermektedir. Amerikayı bölgede tutam önemli argümanların başında şüphesiz Yeşil Kuşak Hattının Batı dünyası adına korunması önem arz etmektedir. Diğer yandan henüz kendi imkanları ile ayakta durmakta zorlanan İsrail'in korunmasına yönelik uzun soluklu politikaların sürdürülebilirliği önem kazanmaktadır. Günümüzde yaşanan önemli çatışmaların ve bölgedeki güçlü ülkelerin sarsılmasına yönelik girişimlerin de bu amaca yönelik olduğu sanılmaktadır. Bu kapsamda üniter ve güçlü devletlerin varlığından öncelikli olarak rahatsızlık duyan İsrail'in güvenlik duygusu da önem arz etmektedir(ÇEÇEN,2007;6200).

1.1.3. Veri Toplama Araçları

Çalışma alanında farklı bir bakış açısı sağlamak maksatlı yapılmıştır. Bu nedenle kurgunun tamamen objektif ve somut değerler üzerine inşa edilmesine çalışılmıştır. Kullanılan istatistiki veriler yanında uzun yıllar bu ülkede izlenimlerde bulunan bilim insanlarının katkıları ve anlatımlarından çıkarılan dersler çalışmada yer almıştır. Çalışmada Amerikan toplumunun oluşması ile başlayan süreç ve burada meydana gelen kaotik yapının ve Paris Antlaşması ile kurulan düzenin ve ortaya çıkardığı büyük dönüşümün sonuçları incelenmiştir. Bu sonuçların emperyal yada sömürgeci bir zihniyetin akıl ve sağduyudan yoksunluğun sonucu olarak bir taraftan işgal, haksız ve insanlığa pahalıya mal olan yöntemlerle genişlemeye çalışırken diğer taraftan üstünlük kurma ya da rakibine zarar verdirebilmek (Fransa-İngiltere arasında) için girmiş olduğu süreçte yıpranmasının hikayesi incelenmiş ve buna yönelik verilere ulaşılmıştır(sander,2012:154-157). Bu büyük kavganın sonucu yıpranan Fransız halkının çıkardığı ihtilalin iç ve dünya üzerine olan etkilerine de kısaca değinilmiştir. Günümüze kadar etkileri süren Fransız İhtilali ile Amerikan kıtasının kısa tarihi arasında doğrudan korelasyon bulunmaktadır.

1.1.3. Verilerin Analizi ve Kullanılan İstatistiksel Teknikler ve Bulgular

Verilerin analizi için Amerikan toplumu ve bu toplumun oluşumunda etken olan 15-16. Yüzyılın Avrupası dikkate alınmıştır. Avrupalı insanlar hangi Saiklerle ülkelerini terk ederek bu coğrafyada yerleştiler mantığı makalenin temel esaslarından birisi oluştururken, misafir muamelesi gören göçmenlerin kısa sürede bu coğrafyada yapmış olduğu tahribat ve sonuçları ile yerli halkın kaybettiği maddi ve manevi değerleri dikkate alınmıştır. Keza çalışmada dikkate değer bir diğer husus ise Avrupa'nın kaynaştığı bir dönemde küresel güç olan Osmanlı'nın er geç bu değişimden zorunlu olarak etkilenmiş olduğu gerçeğidir.

2.1. Amerika'ya Yönelen Göçmen Hareketi ve Gelişmeler

Aslında her şey bir dokumacının oğlu olan ve genç yaşta denizleri tanıyan, astronomi, geometri, kozmografya öğrenen ve maruf bir kaptanın kızıyla evli olan Kristof Kolomb'un Asya'ya batıdan varılabileceğine olan inancıyla başlar. Kolomb, dünyanın yuvarlak olduğunu da bilmektedir. Kolomb, İspanya kıyılarından Atlas Okyanusuna yelken açarak ve hep Batıya sevk ederek Hindistan'a varmaya karar vermiştir (BAYBURA,1971:29).

Kolomb, dönemin denizci güçleri Portekiz ve İspanya'ya müracaatta bulunmuş ama Portekiz Kralı Hindistan'a Afrika'yı dolaşarak varmayı hedefleyen bir çalışma içinde olduğundan iltifat etmemiştir. İspanya Kralı kendisine mütevazı bir destekte bulunur. Kolomb, 13 Ağustos 1492'de 80 mürettebatla İspanya'dan hareket eder ve 72 gün sonra Bahama adalarına gelmeyi başarmıştır. Ne var ki, o Hindistan'a vardığını sanmaktadır. Üç seferi daha olur ve Güney Amerika'yı keşfetmiştir. Beklediği zenginliğe ulaşamamıştır. Son seferinde gemi ambarında hapis olarak İspanya'ya döner ve sefalet içinde vefat eder (BAYBURA,1971:30). Kolomb'dan 7 yıl sonra Floransalı Amerigo Vespucci yeni bir seyahat yaptı ve ulaşılan yerlerin Hindistan olmayıp yeni bir kıta olduğunu keşfetti. Bir yazı yayımlayarak bunu ilan etmiş ve bu durum bilim dünyasında büyük ilgi duyulmasına vesile olmuştur. Nitekim yeni bulunan yere de Vespucci adına izafeten "Amerik" adı verilmiştir. Bu gelişmeden sonra Avrupalı maceracılar yoğun olarak bu bölgeye yönelmeye başlarlar (BAYBURA,1997:30-32). Yeni dönem asırlardır çıkmazda olan Avrupa ekonomisi için yeni bir umut kapısı olmuştur. Amerikaya göçmenler her halükarda bir maceraya atılmış ve

genelde çaresizlikten bu yola başvurmuş oldukça fazla insan bulunuyordu. Bu insanların bir çoğunun yol parasını ileride işçi olarak çalışıp ödemek kaydıyla Virginia Company ve Massachusetts Bay Company gibi şirketleri üstlenmişlerdir(GRAY-HOFSTADTER:5).

Sömürgeleştirme sürecinin ilk evrelerinde papazlar ve misyonerler, atları, kutsal kökenli hayvanlar olarak tanıttılar Kızılderililere ve onların hayal gücüne bir çeşit tanrı binekleri olarak yerleştirdiler(BAYBURA,1971:30-32). Nahuatl, Amerika'ya gelen İspanyolları şöyle tarif eder, **"İspanyollar adeta büyülenmişlerdi. Tıpkı maymunlar gibi durup durup elleriyle okuyorlardı altını. Büyük sevinçlerini gösteren taşkın hareketlerle oturup kalkıyorlardı. Yürekleri gençleşmiş ve ışımsı sanki. Delice arzu ettikleri şey besbelli buydu. Aç domuzlar gibi saldırıyorlardı altına (GALEANO,1983:31)." Cortes, Azteklerin başkenti Tenochtitlan'a girdiğinde önce hazine binasını ele geçirir. Nahuatl metnine göre, "Kocaman bir top yaptılar orada ve geri kalan bütün ne varsa, değerli olup olmadığına bakmaksızın atışe verip yaktılar. Sonra da külçe altını çubuklar haline getirdiler(GALEANO,1983:30)."**

Amerika'nın keşfedildiği yıllar Kızılderililer için de oldukça zor yıllar olmuştur. Yine konu metine göre, **"O kadar çok Kızılderili öldürüldü ki, akan kanlardan koca bir ırmak oluştu. Bugünkü Olimtepeque ırmağı, işte odur..."**, **"Akan kandan gün bile kıpkırmızı kesildi..."** (GALEANO,1983:31)" 1503-1560 yılları arasında Latin Amerikadan Andaluzya Başkentine gelen altın miktarı 185.000 kilogram, gümüş miktarı da 16.000.000 kilogramı bulmuştur. Tabii bu resmi rakamlardır. Gerçeğin çok daha fazla olduğu sanılmaktadır(GALEANO,1983:35). Yeni bir kıta olmanın yanında Amerika şansını denemek isteyenlerin ve macera tutkunlarının yeni adresi olmuştur.

Amerika'nın keşfi birçok yıkımın yaşanmasına ve servetin Avrupa'ya taşınmasına vesile olurken, Avrupa'nın kültürünün de oldukça farklı bir kültür yapısı bulunan Amerika'ya taşınmasına kapı açmıştır. Örneğin Kıta debdebeli salonlarla dolarken, maden zenginleri yaşamlarında sınır tanımaz hale gelmişlerdir. 1608 yılındaki Kutsal Yortu'da 6 gün 6 gece tiyatro gösterileri ve maskeli balolar, 8 gün boğa güreşleri, 2 gün cirit oyunları ve

benzer yarışmalarla yapılmış ve haftalarca süren etkinlikler yapılmıştır(GALEANO,1983:34)².

İngiltere bu dönemde önemli bir hareketlenme içinde bulunuyordu. Tarım ülkesi olan İngiltere tarımdan sanayiye yönelmekte, binlerce insan işsiz kalmış ve bir macera da olsa umutla yeni bir şey olmasını beklemekteydi (BAYBURA,1971:30-32). Amerika'ya gelen insanlar temelde iki farklı kültürden gelmektedir. Bunlar; iflas etmiş aristokratlar, ordudan atılan askerler, Avrupa'da toplumun genel ahlaki yapısına ters düşmüş, suç işleme eğilimi olan ve maceraya düşkün insanlar ile 16'ncı ve 17'nci asırda uygulanan dinsel baskıdan kaçan dindarların tercih ettiği bir coğrafya olmuştur. Yıllık ortalama 250.000 kişi 1600'lü yıllarda Amerika'ya göç etmiştir (TÜRK,2004:160).Avrupa'da hareketlenme Coğrafi Keşiflerle başlamış, doğu medeniyetini Yunan-Roma ve Hıristiyan kültürü ile yoğurmaları ve yeniden şekillendirmeleri ile hızlanmıştır. İşte bu şekillenme Rönesans ve Reform hareketleri olarak Avrupa sosyal hayatını da yeniden düzenlemiştir(GRENARD,1992:156-158). Bu süreçte bir kısım Avrupalı geleceğini yeni keşfedilen Amerika coğrafyasında aramaya başlamıştır. Buraya gelen Avrupalılar genel olarak iradesi güçlü insanlardı. Bu insanlar yeni bir düzen kurmak zorunda olmaları nedeniyle çalışkan olmak mecburiyetindeydiler. Kaldı ki, kıtanın eski sahipleri ve kendi aralarındaki mücadele de burada yaşayan insanları sürekli dikkatli olmaya zorunlu hale getirmiştir. Amerika kıtasında yeni düzenin kurulması uzun zaman almıştır. Kuzey-Güney Savaşı sonrası endüstrinin (kuzeyin) tarıma (güneye) hâkim olması ile Amerikan sistemi kurulmuştur. Sistemin kuralları katı şekilde oluşturulmuş ve tatbik edilmiştir. Aksi halde bu kadar enerjik ve maceracı toplumu itaat altına alma ve siyasal bir süzen içinde tutma imkânı oldukça güç bir durumdur. Tarih boyu göçebeler yerli unsurlara hâkim olmuşlardır. Türk tarihinde de bunu görmekteyiz. Anadolu'ya yönelen Türklerin eylemlerinden Abbasi Halifesinin uzun uzun Büyük Selçuklu Hükümdarına şikayeti bu yüzdendir. Amerika'da da aynı kural bir defa daha işlemiştir.

İlginç bir denklikle başta İstanbul'da olmak üzere Osmanlı topraklarında okullar açmaya başlayan Avrupalılar, eş zamanlı olarak Amerika'ya da ilk defa 1584 yılında göç olmuştur. Tüccar ve işadamlarının gelişi 1607'de ve asıl toplu gelişler "*My flower*" gemisi ile 1620 yılında olmuştur. 150 yıl içinde Kızılderililerin bölgeleri ele geçirilmiş, Amerika Kıtasının bu yerli toplumunun varlığı tehlikeye düşmüş, milyonlarcası

² Sarao:Danslı ve orkestra müzikli sosyetik gece toplantıları.

hayatını kaybetmiştir. Kalanlar özel yerlerde (rezervasyon) yaşamaya mecbur edilmiştir. Amerika, Batılı devletlerin sömürü alanları oluşmuştu. Zamanla Batılı devletler açısından burası önemli bir gelir kaynağı haline gelmiştir. Batılılar zengin yeraltı kaynaklarını ele geçirmenin yanında buraya yerleşen toplumlardan önemli bir vergi almaya başlamıştır. Bu durum buraya yerleşen ve kendini zamanla yeni kıtanın yerlisi olarak gören, kopup geldiği Avrupa ile zaman içinde bağı zayıflayan toplumların tepkisini çekmeye başlamıştır. Ortaya çıkan gerginlik ve çatışmalar yeni Kitanın toplumlarını sömürgeci Avrupa'ya karşı harekete geçirmiştir. İngiltere'yle bir anlaşma yaparak koloni olarak yaşamaya başlamışlardır. Amerika, 4 Temmuz 1776'da bağımsızlığını ilan etmiştir (YALÇIN-TURAL,2000:44;LEFEBVRE:11-12). Bağımsızlığın yolunu açan en önemli sebep yine ekonomik menfaatlerin İngiltere ile İngiltere'nin Amerika'daki Kolonileri arasındaki adaletsiz yaklaşımları ve yeni vergi talepleri olmuştur. Amerika'nın bağımsızlığını ilan etmesi ve İngiltere'nin rakibi olan Fransa'nın bu gelişmeye olumlu yaklaşması üzerine İngiltere tavrını yumuşatmak zorunda kalmıştır. Nitekim İngiltere tarafından Amerika'nın bağımsızlığı, 3 Eylül 1783'de tanınmıştır(ARMAOĞLU,2010:95-98). İlginç olan bir diğer husus ise Amerikalıların vergi mücadelesine başladıkları zamanda talepleri bağımsız olmak değil İngiltere Kralını adil olmaya zorlamaktır. Krizin kötü yönetilmesi ayağa kalkan toplumun kendi devletini kurmasına sebep olmuştur. Pek tabii bu bağımsızlık bir takım savaşların ve mücadelelerin Amerikalılar tarafından İngiltere'ye karşı kazanılması ile mümkün olmuştur.

Amerikan tarihinde, "*Batı Seferi*" denilen 1783-1853 arasında geçen 70 yıllık sürede bütün Birleşik Amerika ele geçirilmiştir. Amerika bu sürede geçen 70 yılda her gün ortalama 260 kilometre kare genişlemiştir(YALÇIN-TURAL,2000:44). 1783 Antlaşması ile(ARMAOĞLU,1999:32);

- a) İngiltere, ABD'nin bağımsızlığını tanımış,
- b) Amerika'nın kuzey sınırı hemen hemen bu günkü Amerika-Kanada sınırı, Batı sınırı Missisipi Nehri'ydi. Güney sınırı ise İspanya'ya ait Florida sınırıydı.
- c) Fransa herhangi bir toprak kazancı elde edememiştir. İngiltere Antiller'deki küçük Tobago adasını Fransa'ya bırakmıştır.
- d) İspanya nispeten kazançlıydı. İngiltere, Florida ile Akdeniz'deki Minorka'yı geri veriyordu.

e) Hollanda bu anlaşmadan zararlı çıkmıştır. Seylan'ın karşısında bulunan ve Hindistan ticareti için önemli olan Negapatam ticaret limanı İngiltere'ye verilmiştir. Bu liman Seylan'ın ele geçirilmesi için ilk adımdır. Florida daha sonra Amerika ile İspanya arasında sorun olmuş ve 27 Ekim 1795 tarihli San Lorenzo Antlaşması ile 31. enlem iki ülke arasında sınır olmuştur.

Amerika'nın keşfinden itibaren deniz ticareti önem kazanmıştır. Denizaşırı ticaret kalkınmada önemli girdilerden biri olmuştur. Amerika'nın kurulduğu yıllarda Osmanlı Devleti ve eyaletleri birtakım olumsuzluklara rağmen dünyanın önde gelen bir gücüydü. 1795 yılında İspanyol limanı Cadiç açıklarında Maria isimli Amerikan ticaret gemisi Osmanlı Devleti'nin eyaleti durumunda olan Cezayir Dayılık yetkililerince aranmak istenmiş ancak kaptan direnmiştir. Bunun üzerine gemiye ve personeline el konmuş ve savaş esiri sayılmıştır. İki ülke arasındaki olumsuz gelişmeler bu paralelde devam etmiş, Douphin gemisi ile 10 civarında gemi daha esir alınmıştır. Amerikan Temsilciler Meclisinde bu gelişmeler üzerine konu tartışılmış ve bir donanma hazırlanarak Cezayir Donanmasının tesirsiz hale getirilmesi kararı alınmıştır. Bu kapsamda Başkan George Washington'a 688.000 dolar tahsis edilmiştir. Kurulan donanma Cezayir Beylerbeyliği ile birkaç defa savaşmış ama yenilmiştir. Amerika ile Cezayir arasında yapılan Türkçe ve İngilizce Antlaşma ile Amerika her yıl Cezayir Beylerbeyliği vasıtasıyla Osmanlı Devleti'ne 640.000 Dolar ve 12.000 Osmanlı Altın Lirası (eş değeri 216.000 Dolar) ödeyecekti. Anlaşma Başkan Washington ile Cezayir Beylerbeyi Dayı Hasan Paşa arasında imzalanmıştır. Bu antlaşma 1812 yılına kadar uygulanmıştır. Ancak bu sıralarda Osmanlı Devleti'nin sıkıntılarının artması nedeniyle Amerika vergiyi ödememeye başlamıştır(BAHADIROĞLU,2006:203-205).

Amerikan halkının hususiyetlerini incelemenin Amerikan eksenli gelişmeleri tanımada fayda sağlayacağı değerlendirilmektedir. Amerika'nın devlet olarak çok kısa bir tarihi olmasına rağmen aslında burada devletleşme süreci öncesi de 200 yıllık bir yerleşme süreci yaşanmıştır. Bu süreç Çin, Türkler ve İranlılar gibi toplumlar için çok az bir zaman ise de Avrupalı devletlerin tarihine göre çok da kısa olmayan bir tarihi süreçtir. Bu kıta genç ve dinamiktir, nüfus hareketli, sürekli göç almaktadır. İki okyanusun ortasında bir ada gibidir. Deniz Hâkimiyeti teorisini savunanların fikirleri ile uyumlu olarak kendisini geliştirirken tabiatla ve komşularıyla uğraşmak zorunda kalmamıştır. Değerler açısından; Avrupa'nın koyduğu değerleri alıp geliştirerek daha iyiye ulaşmak

istemişlerdir. Kişisellik ön plandadır. Abartılı kişisel alan düşünceleri vardır. Dünyaya hükmetme hissi vardır. Güç olarak çok farklıdır. Amerika bu gün bir hiper güçtür. Amerikalıların hayatında çalışkanlık esastır. Her insana göre yapılacak bir iş vardır(AKGÖNENÇ:2006).

Deniz Hâkimiyeti teorisini ortaya atan Alfred Thayer Mahan (1840-1914) "**Deniz Kuvvetlerinin Tarihe Tesire, 1660-1783**" isimli eseriyle şüphesiz ki, bu kadar meşhur olacağını tahmin edemezdi. Mahan bu eserinde; Amerika'ya yönelik önemli tavsiyelerde bulunur. Dönemin önemli ülkeleri Mahan'ın fikirlerine hürmet gösterir ve politikalarının şekillenmesinde dikkate alır. Alman İmparatoru II. Wilhelm, Mahan'ın fikirlerinden derinden etkilenir ve gemilerin kitaplığında bu eserin bulunmasını ister. Amerika'da da bu görüşler doğrultusunda zırhlar inşa edilir. Panama Kanalı açılır(ZAİF,2009:18,19). 1914'de açılan 77 km. uzunluğundaki bu kanal ile 27.500 km. deniz mesafesi 9.500 km'ye iner. Yazar Amerika'nın kıtası ötesinde harplere girmesini önerir. Zira denizlerle çevrili olan bu ülke birçok tehlikeden arınmıştır.

2.2. ABD Dış Politikasının Esasları ve Genişleme Süreci

Amerika gelirleri ve burada kurulan yönetim bakımından önemli bir gelir kaynağı durumundaydı. Hollanda, Fransa ve İngiltere 16. Yüzyılda kendi aralarında mücadele ederken diğer taraftan Yenidünya'daki İspanya ve Portekiz sömürgeleri için de ciddi bir savaş vermişlerdir. İngiltere, 1688-1763 yılları arasında Kuzey Amerika'da ürtünlük kurmak ve buralara iliklerine kadar kendisi sömürebilmek için Fransa ile dört defa savaşmıştır(SANDER,2012:151). Amerikan dış politikasını bir bakıma Avrupalı devletlerin politikası belirlemiştir. İngiltere'nin 7 yıl savaşları (1756-1763) sonunda oldukça başarılı bir performans göstermesi ve bunun sonucunda gerek Fransa gerek İngiltere hazinesinin ihtiyaç duyduğu gelir vergisinin tahsili zorunlu hale gelmişti. Üstelik bu savaşta İngiltere, Fransa'ya ait Hindistan ve Kanada'yı, İspanya'dan ise Cebelitarık ve Minorka'yu ele geçirmiştir. Fransa Kralı XVI. Louis, halkına yeni vergi koymuş ve bu durum Fransa'da halk ihtilalinin başlamasına sebep olurken, İngiltere'nin de Amerika'da bulunan 13 Kolonisine koymak istediği vergi kolonilerin İngiltere'ye karşı harekete geçmesine sebep olmuştur. Zira Koloni halkı da kendine has meclisleri ile bir takım demokratik haklara sahip bulunuyordu(ARMAOĞLU,2010:97-100). Yedi yıl savaşları sonunda imzalanan Paris Antlaşması ile Fransa Kuzey Amerika'dan çekilirken burada oluşan güvenlik duygusu Amerikan bağımsızlık sürecini başlatan altyapıyı da sağlamış haldeydi(SANDER,2012:152). Halka, Kraliyetin tek

tarafli vergi talebi direnişini beraberinde getirmiştir. İngiltere'nin 7 yıl savaşları ile diğer sömürge ülkeleri üzerinde bazı avantajlar elde etmeleri Fransa, Hollanda ve İspanya'nın kendi çıkarları gereği Amerikan iç savaşı süresinde ve sonrasında yürütmüş olduğu politikalar, Amerikalılara politik tercih yapma kararı vermelerine sebep olmuştur. Zira bu ülkeler Amerikan halkının lehine değil de kendi çıkarlarına yönelik olarak Amerika'yi yanlarında sürüklemek istemişlerdir.

Amerika'nın 5'inci Başkanı James Monroe, 2 Aralık 1823 tarihinde Amerikan Kongresine bir mesaj göndererek, Amerika'nın dış politikalarının esasını onaylamasını istemiştir. Tam bu zamanda Rusya dâhil Avrupalılar İspanya'nın Güney Amerika'daki sömürgelerinde başlayan isyanları bastırarak burada yeni sömürge elde etme hazırlıkları içindeydiler. Başkan Monroe'nun talepleri; Amerikan kıtasının sömürge alanı olmaması ve Avrupalıların buraya yönelmelerine engel olmaktı. Nitekim bu kararlılık karşısında sömürgeler geri adım atarken, Güney Amerikalı devletler 1820-1830'lu yıllarda İspanya'ya karşı bağımsız oldular ve Amerika'ya da ağabey olarak görmeye başladılar. Amerika 1840'lı yıllarda İspanya ile sömürge alanları üzerinde bir takım savaşlar yapmış, Kaliforniya, New Meksiko, Arizona ve Texas topraklarını ele geçirerek Pasifik kıyılarını emniyete almıştır. 19'uncu asrın sonlarında ise yine İspanya ile bir başka mücadele sahası hilal şeklindeki Meksika'nın ağızında bulunan Küba'nın bağımsızlık savaşında yaşanmıştır. Amerika kıta güvenliği bakımından başlarda taraf olmamakla birlikte 1898 yılında Havana limanında Küba'da bulunan Amerikalıların haklarını korumak maksadıyla bulunan savaş gemisinin bir gece havaya uçması ve 260 kişinin hayatını kaybetmesi yeni bir gerginliğin fitilini ateşlemiştir. İspanya sorumlu tutulmuş, birkaç aylık bir savaş sonunda Filipinler, Guam Adası, Karayipler Denizindeki Puerio Rica adası Amerika'ya verilir. Amerika bu topraklar karşısında İspanya'ya 20 milyon dolar ödemek zorunda kalır. Amerika bu coğrafyaya uzanarak bir Uzakdoğu ülkesi olmuş olurken, esasen 1840-1850'lerde sömürge ülkelere karşı Çin ile de ilgilenmeye başlamış bulunuyordu(ARMAOĞLU,2010:100-106).

Amerika Birleşik Devletleri, her güçlü ülkenin uyguladığı bir davranış olarak, kendisinin egemen olduğu bir dış politikayı benimsemiştir. Avrupa ile yaşanan sorunlar ve Avrupa'nın kıta üzerindeki etkisini kırmak için uzun yıllar bir izolasyon uygulamıştır. Çıkarlarını her ne pahasına olursa olsun korumak istemiştir. 1900'lerin başında deniz gücünü bir dünya gücü hâline getirdikten sonra, artık dünya işlerine karışmaya başlamışlardır.

Tarihçiler bunu “*masumiyetin sonu*” diye adlandırmıştır(LEFEBVRE:16,17). Bir çok yazar ve siyasetçi bununla ilgili sözler söylemiştir ama sanırım, Başkan Woodrow Wilson’un “*Tanrı sanki, özgürlük ve insan haklarını en önemli değer gibi gören barışçı bir halk tarafından egoizmi tanımayan bir demokrasi kurulmasını bekleyen bir kıtayı yedekte tutuyordu*” ifadesi Amerikalıların duygularını anlatabilecek güzel örgütlenmiş bir cümledir. Amerikan halkı, Amerika’nın kendilerine vaat edilmiş topraklar olduğunu kabul ediyorlar. Çek asıllı ABD’nin ilk kadın Dışişleri Bakanı Madeleine Korbel Albright “**Bir ülkenin en büyük zenginliği, sahip olduğu petrol veya doğal kaynakları değildir. O ülkenin en büyük zenginliği iş bilen bürokratları, hukuka inanan hukukçuları, işadamları ve yetişmiş insan gücünden oluşur.**” Demektedir(www.pamer.org:2010). Şüphesiz ki ülkeleri ayakta tutan en önemli güçleri her zaman yetkin insan gücü olmuştur. Her devletin milli politikaların vardır ve bu politikalar da ancak yetkin bir kadro ile hayata geçirilebilir. Bu politikalar halkın seviyesinde kabul gördüğü zaman sonuçlar daha etkili olmakta ve uygulanan politikanın sahibi halk olmaktadır. Amerika da halkını farklı olduğuna inandırmış, dünyaya da böyle bir imaj vermeye özen göstermektedir. Amerikan halkı, dünyada düzenin, insan haklarının ve refahın sağlanmasında önemli olduklarına inanmaktadır.

Amerika, Monroe Doktrinine sadık kalmaya özen gösterirken, toprak bütünlüğüne ve bağımsızlığına yönelik her hangi bir girişim olursa diğer devletlerle işbirliği yapma siyasetini de itina ile yürütmüştür. Birinci Dünya Savaşı yıllarında Almanya’nın tahrikleri karşısında gelişmeler ve yine İkinci Dünya Savaşı içerisinde Pearl Harbour saldırısı karşısında izlenen politika bu durumun sonucu ortaya çıkmıştır(ARMAOĞLU,2010:97-100). Doğal olarak İngiltere gibi politik alanda deneyimi ve siyaseti ile ün salan bir devletin bu hassasiyetten yararlanmaması düşünülemez. Amerika, İngiltere tarafından zorla I. Dünya Savaşı’na çekilmiştir. 1917 yılında 62 tümen askerle girdiği bu savaşta savaşı kaybetme durumuna gelmiş bulunan yorgun savaşçıların (İtilaf Devletleri) zafer kazanmasını sağlamış, savaş sonunda da dinamizmini koruyarak dünyanın şekillenmesinde sözü dinlenen bir devlet olmuştur. Güçlü bir ordu ile varlığını hissettirmeye başlamıştır. Bu durum kendilerini çok güçlü görme şansı vermiş ve özellikle Ortadoğu’da sınırların yeniden çizilmesini, Kürdistan ve Ermenistan devletleri kurulmasını öngören 14 maddeden oluşan Wilson prensiplerini ortaya atmışlardır. ABD Başkanı Wilson, Osmanlı toprakları üzerinde de paylaşımlar yapmıştır. Bu paylaşım pek tabii içeride bazı taraftar bulsa da Türk Milleti’nin menfaatine bir sonuç getirmeyeceği açıktı(DURMUŞ-

TURAL,2000,105-107). Nitekim Wilson'un da pekiyi niyetli olmadığı görülmektedir. Paris Konferansında, Lloyd George; Türklerin İstanbul'da kalıp kalmayacakları sorusuna Wilson'un olumsuz cevabı düşündürücüdür(YAVUZ,2003:220;YILMAZ,2003:184). Lloyd George'in fikirleri de Wilson'dan farklı değildir. Lloyd'a göre; Türkler asırlarca Avrupa'da kalmışlar ve Avrupalıların başına dert açmışlardır. Hiçbir zaman Avrupalı olmamışlardır. Avrupa medeniyetine zarar vermişlerdir. Türk'ün huyunu değiştirmesini beklemek iyimserlik olacaktır. Yine Avam Kamarasından ve pek çok yetkili benzer düşünceyi savunmakta beis görmemiştir(TURAN,2006:1). Türk kamuoyunda ise etkili ve yetkili pek çok kişinin ve basın genelinin bu gerçekleri göremedikleri anlaşılmaktadır. ABD bu dönemde Osmanlı Devleti'ne resmi olarak savaş ilan etmediği için anlaşmaları da kabul etmemiş, Lozan Anlaşması'nı tanımamıştır.

Amerika için II. Dünya Savaşına aktif olarak katılma 1941 sonunda Japonların Pearl Harbor limanına saldırmasıyla başlamıştır. Bazı iddialara göre saldırı bir gün öncesinden haber alınmış ama nedense önlem alınmamıştır. Savaş sırasında Amerika'daki 120.000 Japon tecrit kamplarına alınmıştır³. II. Dünya Savaşı'nda Amerika bir silah sığınağı hâline gelmiştir. Savaş sırasında Amerika'nın başta ekonomik durumu olmak üzere genel durumu oldukça iyi bir konumdadır. GSMH iki katına çıkmış, düşmanın ürettiklerinden iki kat daha fazla silah ve uçak üretilmiş(Akşam Gazetesi, 1 Mayıs 1941)⁴, bir taraftan İngiltere'ye diğer taraftan Rusya'ya büyük ekonomik yardımlar yapılmış, Manhattan Planı ile ilk atom bombası üretilmiştir. 1942'de Kuzey Afrika'ya çıkarma yapılmış, 1943'te de İngiltere ile beraber İtalya'ya girilmiş, 1944 tarihinde "Normandiya Çıkarması" yapılmış, Alman kentleri yok edilircesine bombalanmıştır. Dresden'de hiç gerekmediği halde büyük tahribat yapılmıştır. Her şeye rağmen atom bombaları, Japonya'ya atmakla yetinilmiştir. Atılan iki atom bombasından ölen 210.000 insandır(LEFEBVRE:29-33). 1945'de atılmasına rağmen etkileri günümüze kadar sürmektedir. Tabii atom bombasının Japonya'ya

³ Amerika'nın kendi halkına bu muameleyi yaparken, kendi devletine karşı isyan ederek düşmanla işbirliği yapan Ermenilerin tehcir edilmeleri gerçeğini anlamamaları ve Ermeni Meselesi'ne yaklaşımı sorgulanmaya muhtaçtır.

⁴ II. Dünya Savaşı içinde Henry Ford günde 1000 uçak üretebileceği haberi havacılığın geldiği sürat, sayı ve tehlikenin boyutu bakımından durumun ciddiyetini göstermektedir. Akşam Gazetesi, 1 Mayıs 1941

atılmasının, Almanya'nın 1945 Mayıs'ında savaş dışı kalması ve Japonya'nın direncini sürdürmesiyle doğrudan ilişkili olduğu değerlendirilmektedir.

2.3. İkinci Dünya Savaşı Sonrası Amerika'nın Dünya Politikası

İkinci Dünya Savaşı'nın tüm dünyada olduğu gibi Amerika'da da büyük etkileri olmuştur. Amerika'da meydana gelen başlıca değişiklikler: Büyük mobilizasyon getirmiş (Hareketli dünya, uçak, otoyol, otomobil)tir. Erkeklerin büyük çoğunluğunun savaşa gitmeleri nedeniyle zorunlu olarak, kadınlar iş hayatının bir parçası hâline gelmiş ve bir daha da eve dönmemişlerdir(HOBSBAWM,2006:428-430).

Otomasyon ve hızlı üretim başlamış, silah sanayinde üretim fazlası olmuştur. Yukarıda da ifade edildiği gibi savaş sırasında müttefiklerin ürettikleri uçakların iki katını Amerika üretmiştir. İkinci Dünya Savaşı yıllarında bir milyon civarında uçak üretimi yapılması insanlığın yaşadığı tehdidi anlamak için önemli bir istatistikî veridir. Savaştan sonra bu silahlar aynen SSCB silahlarında da olduğu gibi çetelerin ve mafyanın eline geçmiştir. Ayrıca Amerika'nın istihdam oluşturmak için üretmek zorunda olduğu bu silahları yeni pazarlar bularak satması gerekiyordu. II. Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar dünyanın çeşitli yerlerinde irili ufaklı 50 küçük savaş çıkması, üretilen bu silahların pazarını oluşturmuştur. Bu süreçte SSCB'nin yayılmacı emelleri karşısında Avrupa'nın çaresiz kaldığını ve gelişmelerin ancak ABD'nin devreye girmesi ile yeni çatışmaların engellenebildiğini belirtmek gerekir.

Amerika'nın II Dünya Savaşı sonrası durağanlaşan ekonomisini canlandırmak için uygulamaya karar verdiği silah ve teçhizat/destek malzemeleri satışı bir bakıma Sovyet yayılmasına karşı bir destek olmuştur. Diğer taraftan ise bu gelişmeler kendi ekonomisini canlandırmak, eldeki demode silahları değerlendirmek ve üretimi arttırmaya yönelik bir girişim olmuştur. Bu dönemde Avrupa için açılan kredi miktarı 13 milyar dolar civarındadır. Daha sonra bu süreç genişleyerek devam etmiş ve Amerika dünyanın en büyük silah üreticisi ve pazarlayıcısı konumuna gelmiştir(KARLUK,1996:143;TÜRK,2004:165). Amerika 1945-1974 yılları arasında tüm dünyaya 165 milyar dolar kredi açmıştır. Bunun 45 milyar doları Avrupa'ya yapılmıştır. Ayrıca Avrupa'ya 18 milyar dolar yatırım yapılmıştır. Türkiye de Amerika'dan yardım almasına rağmen burada

Türkiye'ye yapılan yardımlar toplam yardımlar içinde çok mütevazı kalmaktadır(APUHAN, 2007:167;YALÇIN,2009:153-160).

Amerika'da sosyal ve toplum hayatında da ciddi değişiklikler ve akımlar ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri de sonucu itibariyle tüm dünyayı etkilemesi bakımından **"Existansiyelist Akım"**dır. Existansiyelist Akım: **"Dünyaya bir kere gelinir, bu nedenle her şeyi yaşamak lazım"** (Dolce Vita-tatlı hayat) düşüncesinde 1945'lerin sonrasında ortaya çıkan bir akımdır. Bu durum toplum hayatında bireycilik (ben merkezli dünya)"**hemen tatmin**" (immediately satisfaction) durumu yaratmıştır. Bütün tabuları kırmaya başladıkları için toplumsal kültür dejenere olmuş ve çarpık ilişkiler gelişmiştir. Bu hayatın sunduğu ortam toplumu saldırgan bir hale getirmek olarak özetlenmektedir. Bu durum da dış politikaya yansımıştır. Bu akımın ifadeleri olarak, sanat ve müzik üzerinde de rock and roll, kübizm gibi değişiklikler olmuştur. Tatminsizlik, aşırı tüketim-alışveriş durumu yaratmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın bu sosyal etkilerinin yanında politikada da önemli değişiklikler meydana gelmiştir. ABD başkanı Roosevelt; adil bir barış olması isteğini belirtiyor, kolektif güvenlik ile yeni bir dünya düzeni öngörüyordu. ABD'yi bütün ilişkilerinde iyilik-kötülük eksenine oturtuyordu. Tabii burada; İyiler Amerika ve Amerika'nın tercihinde olanlar, Kötüler ise Naziler, Japon militaristler ve 1950'lerde SSCB'dir. Roosevelt savaştan sonra yine, dünyanın dört jandarması konseptini ortaya atar. Bunlar; ABD, Rusya, İngiltere ve Çin'dir. **"Herkes sahip olduğu topraklarda kendi rejimini uygulayabilir"** savını ortaya attığında dünyanın iki kutba bölünmesi başlamıştır. Rusya'nın yoğun muhalefetine rağmen Çin de yeni güç dengeleri arasında kabul edilmiştir.

ABD, İngiltere ve Rusya aralarında yaptıkları; Tahran, Yalta ve Potsdam Konferansları neticesinde anlaşmaya varırlar ve dünyayı aralarında resmen paylaşırlar. Hiç kimse diğlerinin bölgesinde olan bitene karışmayacaktır. ABD'nin 1950'lerden sonra Rusya'ya karşı olan tutumunda değişme başlar ve Rusya'yı artık kendine rakip olarak görmeye başlamıştır(ARMAOĞLU,2010:387-400;LEFEBVRE, 33,34). Aslında SSCB'nin savaşın hemen sonrasında yayılmacı bir tavır sergilemesi de bu devlete olan güveni sarsmıştır. Tabii bu sürece gelinmesinde en önemli etken Sovyetlerin yayılmacı politikasıdır. Bu değişimde ABD'li yazar George Kennon'un büyük etkisi vardır. Ortaya attığı **"Karşı güç"** teorisiyle; **"ABD tek güçtür ve kendi çıkarlarını korumak için karşısına çıkacak güçlere karşı mutlaka bir güç üretmelidir"** der. Buna bağlı olarak **"containment"** (kutulama-

geliştirmeme-çepeçevre sarma) fikri ortaya çıkar. Bu stratejiyi uygulamak, Rusya'yı bir kabukla sarmak için; Avrupa ve Japonya ile anlaşma yapılmıştır. Rusya ile ticaret yasaklanmış, fikir alış-verişi engellenmeye başlanmıştır. Her yerde "*Voice of America*" (Amerika'nın Sesi) radyo yayınları devreye sokularak; ifade özgürlüğü, inanç özgürlüğü, korkusuz yaşam özgürlüğü ve ihtiyaçsız yaşama özgürlüğü konularında propagandaya başlanmıştır. Dünyaya, "*Özgür halkların özgürlüklerini korumamız için kendilerine yardım etmemizi bekliyorlar*" fikrini empoze etmişler ve bunda genel olarak başarı da kazanmışlardır(LEFEBVRE,35-40). Amerika ve Sovyetler Birliğinin soğuk savaş olarak da anılan güç mücadelesi aslında 1970'li yıllarda erozyona uğramaya başlamıştır. Bu tarihte Japonya, Komünist Çin ve Batı Avrupa'nın güçlenmesi ile iki süper gücün dünyayı peşi sıra sürüklediği bir dünya düzeni çökmeye başlamıştır(MEE,JR.,1975:IX). Bu çöküş esasen soğuk savaşın çöküşüdür. Amerika gücünü farklı bir şekilde gösterme şansını bu çöküşle birlikte bir kere daha gösterme şansı yakalamıştır.

Soğuk savaş sonunda küresel oyuncu olmaya karar veren ve alanda iddiasını sürdüren Amerika daha ziyade Asya kıtasında ve buranın da Ortadoğu bölgesinde efor sarf etmek durumunda kalmıştır. Temel stratejisi ise; hasım görülen bir devletin Amerika ile çatışma içinde bulunan 3'üncü bir ülkeye karşı zayıf olmasının etkiler, hasım devletin yine bölgede yer alan Amerikan dostu yönetimler karşısında aşırı güçlü olmasının engellenerek hasım gücün kalıcı bir joker olmasının sağlanması üzerine bina edilmiştir. Bunun için de bölgede en önemli düvence olan orduların tedricen zayıflatılması ve iktidarın güç kaynağının elinden alınması benimsenmiştir(KISSINGER,2002:171,172). Bu bağlamda en önemli örnek şüphesiz ki, İran ve Irak olmuştur. Bugün batılılar da Arap yarımadasında Osmanlı İmparatorluğundan sonra kurulan, stratejik ve ekonomik çıkarlarına hizmet eden devletlerin kuruluş gayesini saklama ihtiyacı hissetmemektedir(KISSINGER,2002:170).

2.4. Amerika Birleşik Devletleri'nin Küresel Güç Olması

Amerika'nın küresel bir güç olması şüphesiz bir tesadüf değildir. Tarih fırsatları değerlendiren feraset sahibi liderlerin milletlerini başarıya taşıdığına daima tanık olmuştur. Mete'nin Hunları büyük devlet yapması, Selçuk oğullarının "*Dandanakan Savaşı*" ile tarihe mal olan büyük çıkışları, Anadolu'ya yerleşen Türklerin 1231 tarihinde "*Yassıçimen Savaşı*"nda Moğollara karşı yiğitçe duruşu, Napolyon'un iradesi, Timur'un cesareti, Korkunç İvan ve Deli Petro'nun siyasetleri gibi daha pek çok örnek vardır.

Amerika Monroe Doktrini ile kıtasından çıkmamış, Avrupalıların da bu kıtaya karıştırılmaması dirayetini ortaya koymuştur. Amerikan Başkanı Monroe'nun 1823 tarihinde Kongreye gönderdiği mesajdan ismini alan Monroe Doktrini'ne I. Dünya Savaşı'na kadar sadık kalmıştır(YALÇIN,2009:157). "*Amerika Amerikalıdır*" prensibi ile sömürgeci devletlerin Güney ve Kuzey Amerika'ya hiçbir şekilde müdahil olamayacakları ilan edilmiştir. Bu doktrinin sonucu olarak Avrupa devletleri İspanya'ya yardım edememiştir. Güney Amerika devletleri de 1820-1830 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri'nin Avrupa karşısındaki bu sert tutumu sonucu bağımsız olmuşlardır (ATEŞ,1997:206-209;ARMAOĞLU,2010:69-76;TÜRK,2004:163). Sömürge imparatorluklarına bulaşmamıştır. Amerika'da başlayan bu sürecin başı sanki yeni doğan bir çocuğun yetişip ergenlik çağını atlayıp delikanlılığa adım atması gibidir. Devletlerin güç olması için gerekli zaman süreci 150 yıldır(ATEŞ,1997:206-209;ARMAOĞLU,2010:69-76). Sürecin sonrasında ortaya çıkan Amerika, gürbüz ve kendini yeterince savunacak dirayete sahip bir delikanlının varlık göstermesidir. Tam bu sırada I. Dünya Savaşı başlamış ve dünyada 5-6 asırdır hüküm süren köklü devletler ömürlerini tamamlama durumuna gelmiştir. Savaşla son enerjilerini de tüketen bu devletlerin arasına yeni kıtada büyüyen, yetişen ve gürbüzleşen Amerika da katılarak savaşın sonucunu tayin etmiştir.

II. Dünya Savaşı'na giriş tarihi de tarafların birbirini yıprattığı ve milletlerin yorgun düştüğü orduların eridiği bir dönemdir. Amerika fırsatları yine iyi değerlendirmiştir. Burada da yalnız cephede belirleyici olmamış, siyaseten de Monroe Doktrini'ni bırakarak izolasyon politikasına son vermiş ve dünyanın soğuk savaş dönemi içinde en azından yarısında, 1990 sonrasında ise tamamında tek süper güç olarak varlığını devam ettirmiştir. Şüphesiz bütün güçlerde olduğu gibi bu güç de ilelebet payidar kalacak bir güç değildir. Tarihe dönersek parlayan ve birkaç on yılda yok olan süper güçler vardır. Cengiz Han'ın Moğol İmparatorluğu, Timur İmparatorluğu, Napolyon döneminde Fransa ve nihayet 20'nci asrın başlarında İngiltere Krallığı bunlardan sadece birkaç tanesidir. Bu kısa ama hızlı yükselişler şüphesiz devletlerin geleceğe yönelik miraslarını da beraberinde taşımaktadır. Bu devletlerin insanlığa sundukları geleceklerine ayna olmaya devam etmektedir.

Zbigniew Brzezinski'ye göre Amerika'nın farklı bir yönü ise Avrasya'da ve dünyada etkin bir güç olmasına rağmen geçmiş dönemde bu bölgede güç odağı olan ülkelerden ayrılır. Zira geçmişte güç odağı olan Rusya, Fransa,

Avusturya-Macaristan, Almanya, İngiltere ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrasya'da bir toprağa hâkimiyeti söz konusuysen Amerika kıtalar ötesinden bölge üzerinde egemenlik kurmaya çalışmıştır(FOUSKAS,2004:9)

2.5. Amerika Birleşik Devletleri'nin Gücüne Dair İstatistikler

Bu gün dünyada önemli olarak kabul edilen ve gelişmişlikte ölçü olabilecek istatistikî verilere bakıldığında Amerika'nın gücü daha iyi anlaşılacaktır. Nüfusu dünyanın % 4'ü olan 300 milyon civarındadır. Nüfusun yapısı; %70 beyaz, %10 -12 siyahlar, %10-11 Latin, % 2 diğerleridir. %10-11 civarında nüfusa sahip olan Latinlerin doğurganlık oranı oldukça fazladır. Beyin göçü ve AR-GE bu ülkedeki demografik yapı ile sıkı ilgilidir. Dünya genelinde; AR-GE'nin % 40'ı, Patent'in % 50'si, bilimsel yayının % 30'u bu ülkededir. Nüfusun yarısına yakını olan 140 milyon insan Internet kullanıcısıdır. Uyduların yarısından fazlası bu ülkenindir(LEFEBVRE,98-100; AKGÖNENÇ,2006). Amerika'nın tahmin edilen askeri harcaması yıllık 500 milyar dolar civarındadır. Rusya'nın ise 30 milyar dolar, Çin'in 60 milyar dolar, Almanya, Fransa ve İngiltere'nin 40-60 milyar dolardır. Dünyadaki askeri harcamaların yarısını bu ülke gerçekleştirmektedir(TÜRK,2004:6064).

Bugün dünya silah sektöründe Amerika oldukça önemli bir güçtür. Özellikle hava harp sanayi alanında rakipsiz durumdadır. Bu gücünü 2. Dünya Savaşında yaşanan hava kuvvetlerinin etkisinden aldığı derslere borçludur. 2003 Irak Savaşı'nın temelinde de Irak'ın zengin petrol yataklarının işgal edilerek ele geçirilmesi ile silah sektöründe yaşanan durgunluğu harekete geçirmenin temel faktör olduğu bu gün açık olarak ortaya çıkmıştır. Amerika'nın belli başlı silah üreticileri ile ürettikleri silahların durumu aşağıda verilmiştir.

Tablo:1 Amerika'nın Güçlü Silah Firmaları (PEHLİVANOĞLU,2004:386)

Şirket	Ürün	Şirket	Ürün
Lockheed Martin	F-117 Nighthawk F-16 Fighting Falcon Patriot Füzelere	United Technologies	Skorsky Helikopteri

	AGM-114K Helfire II		
Boeing	F/A-18E/F Super Hornet F-15 Eagle Apachi Longbow Helikopteri JDAM Füzesi	Northrop Grumman	B-2 Stealth
Raytheon	Tomahawk Füzesi Paveway Füzesi	General Dynamics	Abrams M1A2 Tankı

Amerika günümüzde küreselleşmenin merkezidir. Esasen küreselleşme fikrinin burada gelişmesi ve dünyanın bir köy haline getirilerek ticari kontrolün merkezileştirilmesi amaçlanmıştır. Sanayi ve dünyadaki değişim bunu zorunlu hale getirmiştir. Sinema, müzik, edebiyat, felsefe, moda ve film sektörü en önemli değişim araçlarıdır. *“American way of life”* denen Amerikan tipi yaşam ile insanlar etkilenmektedir. Amerika günümüzde, Batılı değerleri benimsemiş ama daha rahat şartlar ile cazibe merkezidir. Ülkeye dışarıdan, 1.000.000 beyin göçü vardır. Bu sürecin nasıl bir devinim oluşturacağı açıktır (AKGÖNENÇ,2006). Amerika uzun süredir dünyanın en büyük ekonomisi olma özelliğini muhafaza etmektedir (KARLUK, 1996:27). Geçmiş dönemlerde Osmanlı İmparatorluğunun farklı bir metot ile dünyadaki zeki insanları sisteme katması günümüzde gönüllülük esasına göre bu ülkede uygulanmaktadır.

2.6. Amerika Birleşik Devletleri'nin Zayıf ve Güçlü Tarafları

Amerika zayıf ve güçlü tarafları yönüyle değerlendirildiğinde şu sonuçlara varılmaktadır: ABD'nin güçlü tarafları, WASP olarak da tanımlanan beyaz, Protestan yapı titizlikle korunmaktadır (TÜRK,2004:148). Bugün Amerikan değerleri incelendiğinde, askeri gücü, nükleer gücü, savaş gücü, ekonomik gücü, çalışkanlıkları, demografik yapısı, kültürel zenginliği değerlendirme başarısı ve ileri teknolojisi olduğu görülür.

ABD'nin başlıca zayıf tarafları şunlardır: Yerel güçlerle uğraşamaz. Çünkü genel olarak Amerikan ordusunun yerel kültürleri inceleme ve onları anlayabilme gibi bir birikimi yoktur. Vietnam Savaşı, Amerika için tam bir fiyasko olmuştur. Ordu dış tehditlere ve düzenli birliklere karşı savaşıcak şekilde düzenlenmiştir. Irak ve Afganistan örneğinde olduğu gibi olumlu bir değişim olmamıştır. Bu gün ekonomik olarak güçlü olduğu içindir ki, her türlü iç kıpırdanmalara karşı etkin müdahale yapılabilmektedir. Ancak onlarca milletin bir araya gelmesiyle oluşan Amerika halkının köklü ve ortak bir kültürel mirasının da olmaması nedeni ile ileride şartların bozulması hâlinde içeride bir takım sıkıntılara neden olabilecektir. Diğer önemli bir tehlikede Amerikan nüfusunu oluşturan etnik unsurların 2050 yılına kadar önemli güç unsuru olma durumlarıdır. İspanyol kökenli nüfusun % 25 olacağı tahmin edilmektedir(HUNTINGTON,1992:300-3004). Bugün ekonomisi güçlü olduğu için çok farklı milletleri bünyesinde barındıran bu ülkenin ortak değerleri olmaması ve toplumdaki etnik bilincin ekonomide yaşanacak gerileme neticesi ön plana çıkma ihtimali yüksektir. Kaldı ki, artık dünyada farklı güç odakları oluşmaya başlamıştır. Amerika hızla cazibe merkezi olma özelliğini kaybetmektedir. Dolayısıyla beyin göçünde de azalma olması muhtemeldir. 11 Eylül 2001 terör saldırısı sonrası uygulanan güvenlik tedbirleri de Amerikan toplumunu oldukça güvensiz ve endişeli bir toplum haline getirmiştir. Yönetimin almış olduğu bir iç ve dış tedbirler dünyadaki Amerikan imajına olumsuz yansımıştır.

Lobilerin gücü de Amerikan idaresinde oldukça etkindir. Amerikan Yönetimi bu gücü görmezden gelemez. Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında Amerikan Başkanının Türk Cumhurbaşkanı Fahri KORUTÜRK'e bir milyon Rum oyundan bahsetmesi bu bağlamdadır. Amerika'nın 1910'lu yıllardan bu tarafa görev yapan başkanları dönemlerine mahsus doktrinler geliştirmişler. Her sonraki doktrin Amerika'nın politikalarında büyümeye yönelik bir anlayış içermektedir.

Amerika 1945 sonrası dünyada büyük bir ümit kaynağı olmanın yanında çekim merkezi de olmuştur. İnsanlık âleminin koruyucusu, hak ve hukuk adına güven duyulan bir güçtü. Öyle ki, insanlık için ümit kaynağı olmuştur. Bu durumu 1940'lı yıllarda oldukça popüler olan girişimleri ile göz dolduran bir Türk işadammın söylemlerinde de açıkça görülmekte ve bu ülkeyle ilgili olumlu görüşler beyan edilmektedir(DELİORMAN,1957:120-125; Fatma KILINÇOĞLU,2003:110-135). Ne var ki, bu güven uzun sürmemiştir. Şurası da bilinmelidir ki, 1945 sonrası özgürlüklerin koruyucusu olarak selamlanan bugüç bu gün için o

günkü konumunda değildir. Son 50 yıldaki uygulamaları ile olumsuz bir imaja sahip olmuştur. Irak Harekâtı hazırlıkları sürerken 44 ülkede PEW Araştırma Merkezi'nin sonuçları da bunu teyit etmektedir. Bunda en önemli etken yukarıda anlatılan nedenlerin yanında Irak Harekâtı süresince aralıksız devam eden özgürleştirme harekâtıdır(TÜRK,2004:154-156). Bugün, devletiyle veya komşularıyla sorunu olan yönetim ve toplumlar Amerika veya batılı ülkelerin yaklaşımların da şüphe ile bakmaya başlamışlardır. 2003 sonrası işgal döneminde Irak'ta nüfusun yaklaşık % 7-9'unun hayatını kaybettiği, yaralarının onlarca yıl içinde nasıl sarılacağı ve Irak'ın bir bütün olarak nasıl varlığını sürdürebileceği bölgeyi olduğu kadar diğer ülkeleri de endişelendirmektedir. Profesör Doktor Anıl ÇEÇEN'in Türkiye'nin B Planı isimli çalışmasında yer alan öngörülerin doğru olma ihtimali bile bölge için oldukça rahatsız edicidir(ÇEÇEN,2007:126-130).

Amerika'nın günümüze ulaşan 235 yıllık serüveninde önemli politik değişimler gündeme gelmiş, bunların bir kısmı hayata geçirilmiş bir kısmı ise hayata geçirilememiştir. Bununla birlikte Soğuk Savaş sonrası tek güç olması, bir takım dönüşümü beraberinde getirmiştir. Öncelikle devlet kadrolarında yer edinen Neo-Can'ların ideallerine ulaşmak için yoğun bir mücadelenin içine girdikleri değerlendirilmektedir. Bu durum uluslararası ilişkileri şekillendiren önemli gelişmeler de meydana getirmiştir. Bugün için mahiyeti tam olarak bilinmeyen 11 Eylül 2001 saldırısı ve sonrası gelişen olaylar dünyanın gündemini değiştirmiştir. Afganistan ve Irak Savaşları çıkış sebepleri, harekât süresince yapılan yanlışlar, insanların uğradığı haksızlıklar, toplumların manevi olarak önemseydiği değerlere karşı yapılan dikkatsizlikler, saldırılar ve bu sonucu Amerika aleyhine kullanan güç odaklarının faaliyeti bulunmaktadır. Nitekim Irak ve Afganistan halkı için sonuçları uzun sürede tamir edilemeyecek ve sonuçları itibariyle asırlarca sürecek travmalar yaşanmıştır. Özellikle Irak'ta nüfusun yaklaşık % 7-8'nin 5 yıl içinde hayatını kaybetmesi Irak halkı arasındaki birlik-beraberlik duygusunu derinden sarsarken, devlet ve toplum yapısı derin yara almıştır. Irak'a özgürlüğü ve barışı getirmeyi amaçlayan Amerika'nın bu alanda istenileni veremediği gerçeği ortaya çıkmıştır.

Amerikan halkının ülkenin dış meselelerine olan ilgisi de genelde tenkit konusudur. Amerikan halkı daha çok iç meseleler ile meşgul olmayı benimsemiştir. Televizyon yöneticileri yaptıkları analizde gençlerin farklı bölgelerin yemek tarifine Ortadoğu'da yaşanan gelişmelerden daha fazla itibar ettiklerini belirtmektedirler(NYE Jr. 2003:Önsöz).

Amerika'nın önümüzdeki yüzyıl içinde eksen ülkeler açısından da durumunu dikkate alması kaçınılmazdır. Konumu itibariyle; kendi çevresinde, Amerika'yı ve küresel olayları etkilemesi kesin ve muhtemel olan Meksika, Brezilya, Cezayir, Mısır, Brezilya, Hindistan, Güney Afrika, Çin ve Rusya gibi devletlerin varlığı ve muhtemel gelişmeler Amerika açısından dikkate alınması gereken hususların başında yer almaktadır(CHASE-KENNEDY,1999:312; KISSINGER,2002:54).

Amerika'nın politikaları Amerikan halkının geniş bir kesimi tarafından da yanlış bulunmuş olmalı ki, 2008 seçimi ile Cumhuriyetçiler iktidarı demokratlara bırakmanın yanında Amerikan tarihinde ilk defa zenci kökeni de olan bir Amerikalı başkan olarak seçilebilmiştir. Hatta ikinci dönem de seçilme başarısı gösterilmiştir. Barak Hüseyin OBAMA'nın seçilmesi sonrasında uyguladığı dış politikanın kendisinden önceki son 10 yıldır yapılanları tamir edebilir mi bunu şimdiden söylemek zor gözükmektedir. Bununla birlikte son yıllarda yumuşak güç politikasının daha vurgulu yapıldığı ve askeri operasyonların sınırlandırıldığı değerlendirilmektedir. Önceki dönemlerde devletin en üst mercilerine yerleşen ve dünyaya kendi merkezlerinden bakan Neo-Can'lar uygulamış oldukları politika ile tamiri güç yaraların açılmasına ve toplumlar arasında husumet oluşmasına neden olmuşlardır. Güçlü ülkelerde iktidarlar değişse bile devletin temel politikalarının uzun zaman içerisinde çok az değişikliğe uğradığı da başka bir hakikattir.

Amerika'nın avantajlı taraflarından biri; küreselleşmenin merkezinin burası olmasıdır. Bu şekilde dünyanın her tarafından gelen farklı kültürler ve birikimler burada yeniden şekillenerek yeniden bir yaşam döngüsünü oluşturabilmektedir. Bu durum Amerikan halkı tarafından kabullenilmiş durumda olması nüfusun etkin yapısı itibariyle sorun olmamaktadır(NYE Jr.,2003:97-99).

Amerika, Avrupa ve her iki toplumla yakından alakalı bir toplum olan Türklere ait bir değerlendirmeyi folklor üzerinden bir hikâyecik ile yapmak gerekirse; Folklor bir milletin yapısını gösteren önemli ipuçlarını barındırır. 2010 yılında İstanbul Bakırköy Belediyesi uluslararası katılımlı bir festival yapmıştı. Bu festivale; Amerikan, İtalya, İspanya ve bazı Avrupa ülkeleri katılmıştı. Buradaki folklorik imaj ülkelerin gerçekleri ile de örtüşmekteydi. Amerikan gruplarının yaş aralığı olarak oldukça genç, kıyafetleri ergonomik, rengârenkti. Yine Amerika'yı birkaç farklı grup temsil etmişti ve oldukça hareketliydiler. Avrupalı ülkelerin ekipleri ise daha resmi ve gruplar yetişkinlerden oluşmuştu üstelik folklorik ritüelleri pek de

zengin değildi. Türk folklor ekibi de oldukça genç ve enerjikti. Sergiledikleri sunumla eski dünyanın adeta bir özetini yaparak biz buradayız imajını vermişlerdi. Kıyafetleri ise Avrupalılar gibi milli ve köklü gelenekleri yansıtmaktaydı. Amerikalılarınki gibi ergonomik değildi ama Türk folklorunun dinamik görünümü dikkate değer bir görünüm arz ediyordu.

2.7. Değerlendirme

Avrupa'da asırlardır pek çok düşünür, yönetici ve asker tarafından birlik olma düşüncesi dile getirilmiştir. Bu düşüncenin temelleri 13'üncü asra kadar uzanmaktadır. 1847 yılında toplanan 2'nci Uluslararası Barış Kongresi'nde Victor Hugo: "*Silahları bırakınız ve Avrupa milletlerini yüksek bir teşkilatta birleştiriniz*" demiştir. Hugo ileride: "*Kurşun ve bombaların yerini oyların alacağı bir gün gelecek, milletlerin oylarıyla şerefli bir şekilde hakemlik yapacak, İngiltere, Fransa ve Almanya'nın yasama meclislerinin yerine geçecek bir Avrupa Parlamentosu kurulacaktır*" tespitinde bulunmuştur(ÜNAL,2007:13).Napolyon'un hedefleri arasında da bir bütün Avrupa oluşturma fikri vardır. Napolyon, Avrupa'da birlik oluşturmaya çalışırken aslında döneminde oldukça katı uygulamaları olan bir lider olarak tarihe geçmiştir. Yolda kendine engel oldukları ve süratini düşürdükleri için yaralanan askerlerinin öldürmesini doktorundan istemesi, elinde tuttuğu 3.000 kadar Türk esiri kendi ordusunun yiyeceklerine ortak olduğu gerekçesiyle öldürtmesi bu alanda birkaç uygulamasından örneklerdir(ARMAOĞLU,1999:57-59). Esasen Avrupalı kimliğini oluşturmaya çalışan, farklılıkları zenginlik olarak görmek yerine bir potada eriterek tek bir Avrupa oluşturmaya çalışan bir lider olarak mevcut yapıları kökten değiştiren çalışmalar yaptırmıştır. Avrupalı devletlerin daha fazla toprak işgali ve liderlik kavgası sonucu harpler 19'uncu asırda da sürmüştür. Bu çekişmenin sonucu patlak veren I. Dünya Savaşı sonunda, İttifak güçlere karşı İtilaf güçler galip gelmiştir. Galiplerin de mağlupların da Avrupa kıtasında yoğunlaşması burada bulunan halkları zayıf duruma düşürmüştü, diğer taraftan ise başka bir gücün ayak sesleri kıtalar ötesinden duyulmaya başlanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri, Batılı sömürgeci güçlere karşı bir isyan hareketi ile bağımsız olmuştur. Monroe Doktrini ile kendini eski dünyadan tecrit etmiş ve kendini geliştirmek için çalışmıştır. Ancak Amerika'nın yönetimi batının kültürünü yansıtmaktadır. Dolayısıyla devletin gücü arttıkça ve devlet geliştikçe politikalarda değişiklik meydana gelmiştir. Amerika'nın, 1'inci Dünya Savaşı'na 1917 yılında zinde bir güç olarak girmesi ve savaş sonunda fazla yıpranmamış olması sonucu dünyada etkinliği artmıştır.

Amerikan tarihi genel olarak ele alındığında, dünyadaki güç dengeleri ile ilişkilerini çok iyi tanzim etmeyi başarabilmiştir. Kuruluş yıllarında Avrupalı ülkelerin sorunlarının bir parçası olmak istememiştir. Bu nedenle Monreo Doktrini ortaya atılmıştır. ABD'nin 100 yıldan fazla bir süredir uygulamakta olduğu Monreo Doktrini'ni 2. Dünya Savaşı sonrasında güncellemek zorunda kalmıştır. (YALÇIN,2013:926). ABD, henüz tanınmayan ve küçük ölçekli bir ülkeyken büyük güçlü devletlerin karşısına çıkmak yerine onların rüzgarını arkasına almayı tercih etmiştir. Bu anlamda Osmanlı İmparatorluğunun gücüne ve yayılmış olduğu merkezi konumuna önem vermiştir. ABD'nin devletleşme sürecinde Osmanlı İmparatorluğu halen küresel bir güç konumundadır ve bu gücünden Amerika da ustalıkla yararlanmasını bilmiştir. Osmanlı bağılı eyaletlerle olan ilişkileri ve yapılan antlaşmalar ile 1830 ticari antlaşmasının imzalanması sonucu Osmanlı coğrafyasında ticari faaliyet edinmeleri bu kapsamdadır. Kısa süre sonra güçler dengesi değiştiğinden ve Amerika kendi kıtasında bir güç olma mücadelesi verdiğinden, dağılma sürecine giren Osmanlı İmparatorluğu ile olan ilişkiler sınırlı kalmıştır. Amerika, 19. asrın sonlarında ise kendi iç sorunları ile uğraştığından Osmanlı İmparatorluğu ile olan ilişkisi bu ülke üzerinde faaliyeti bulunan bazı kurum ve kuruluşların yönlendirmesi ile ilgili olmuştur. Bunların temelini ise Osmanlı coğrafyasında misyonerlik amaçlı faaliyet gösteren eğitim kurumları, Amerika kıtasına göç eden Osmanlı tebasının faaliyeti ile ticari faaliyetler oluşturmuştur.

Özellikle Wilson Prensipleri ile Amerika'nın tüm dünyada sözü dinlenen ve dikkate alınan bir güç haline geldiği gerçeği ortaya çıkmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında Amerika yönünü eski dünyaya çevirmiş ancak kendi sınırları içinde kalma ya da eski dünyaya açılma konusunda bir tereddüt geçirmiştir. Wilson bu amaca yönelik halkını iknaya uğraşmış olmasına rağmen özellikle muhalefetin etkinliği ile seçimlerde ağır yenilgi alarak Amerika'nın eski kıtadaki oluşması öngörülen varlığı 25 yıl daha gecikmiştir(GRAY-HOFSTADTER:125-127;ARMAOĞLU,2010:??).

İkinci Dünya Savaşı ile ülkelerin enerjisinin bittiği bir zamanda savaşa taraf olmuş ve müttefik güçlerin kazanmasında en belirleyici unsur olmuştur. İngiltere'nin 2. Dünya Savaşı sonunda zayıflaması ve kendine yetebilecek bir güç haline gelememesi, İngiltere'nin bıraktığı boşluğun Amerika tarafından doldurulması ile yeniden şekillenirken, Amerika eski dünyanın bir parçası haline gelmiştir. Yeni gücün eski dünyaya karşı uyguladığı izolasyon politikasından ayrılmasına yine eski kıtada oluşan zayıflamış ve parçalanmış yapı ile batının iç sorunları neden olmuştur. Yeşil

Kuşak hattının bu şekilde başka bir güç tarafından kontrol edilmesine fırsat verilmemiştir.

Amerika Birleşik Devletleri 2. Dünya Savaşı sonrasında kısa bir süre için de olsa toplumlar ve devletler nezdinde itibarı oldukça yüksek bir seviyeye gelmiştir. Ne var ki, Soğuk Savaş yıllarının sonlarına doğru birçok toplum ve devlet tarafından Amerika'nın 1940'lı yıllarda elde ettiği saygınlığı erozyona uğramıştır. Bugün genel bir kanı olarak Amerika'nın geçmişte yapmış olduğu bazı operasyonların milli çıkarlarını olumsuz etkilediği ve dünyadaki imajını sarstığı görülmektedir. Vietnam, Somali, Afganistan ve Irak'ta uyguladığı siyaset bu kanıyı daha da güçlendirmiştir. 1990'ların başında AB'nin ABD'ye bağımlılığının artması, Avrupa'nın Yugoslavya krizinde sınıfta kalması, Amerika'nın Fransız-Alman-Rus ve İngiliz jeostratejik eksenine muhalefeti, Balkanlarda yaşanan travmada Avrupa'ya karşı farklı bir yaklaşım ile burada etkinliğini sağlaması gücünü pekiştirmiştir(FOUSKAS,2004:70-73; NYE Jr.,2003:3). Diğer yandan 1990'lı yıllarda dünyada tek süper güç olan konumu yeni dengeler karşısında kısmen erozyona uğramıştır.

Amerika günümüzde başta Ortadoğu olmak üzere dünyada birçok sorunun tarafı olarak yer almaktadır. 21'inci yüzyıla sorunlarla giren Amerika'nın mevcut gücünü korumak, dünya üzerindeki etkinliğini sağlamlaştırmak için bazı politik değişiklikler yapabileceği değerlendirilmektedir. Teknolojiye ve evrensel değerlere her zamankinden yakın olan diğer güçler karşısında Amerika'nın geleceğe ümitle bakması günümüzde geçmişe göre çok daha zor gözükmektedir. Bu nedenle Amerika'nın mevcut yaklaşımlarını gözden geçireceği yeni alternatifler ortaya koyabileceği, dış politikasında keskin değişimler yapabileceği beklenmektedir. Bunun yanında imajını yenilemek için bazı çalışmalar yapıldığı son yıllardaki gelişmelerde görülmektedir.

Amerika'nın dünyada etkin olmasının önemli bir basamağı şüphesiz Avrasya hâkimiyetinin sağlanmasıdır. Bunun için ise Çin ve Rusya'nın kontrol edilebilirliği, Avrupa'da önemli bir güç olarak ortaya çıkan Almanya ile ortaklıkların kurulması ve Avrasya'da bir koalisyon oluşmaması önemlidir(FOUSKAS,2004:154) değerlendirmesi yapılmaktadır. Bu beklentiler gerçek olsa bile önemli bir sorun şüphesiz küresel bir gücün sürdürülebilirliğidir. 20. Yüzyılın başından günümüze dünyada yaşanan kaotik yapı ve geriye bırakılan miras ümit verici bulunmamaktadır. Günümüzde tarihe intikal eden birçok devletin takipçisi bulunmamaktadır. Bununla birlikte insanlığa faydalı miras bırakan devletler ise miras olarak

bıraktıkları kültürleri ile veya yerine kurulan yeni devletler ile kültürel olarak yaşamaya devam etmektedirler.

1.8. Sonuç ve Öneriler

Dünyada kendini hissettiren Türk üstünlüğü karşısında Avrupalı ülkeler bir çıkış aramışlar ve coğrafi gelişmelerle başlayan süreç sonunda daha önceden Doğu medeniyetine gizli olmayan ancak Batı için ise korku ve bilinmezlerle dolu olan büyük sulara açılma dönemi başlamıştır. Bu süreç ilk zamanlar servet ve ekonomik buhranın penesinde kıvranan, üretemeyen, kendi içinde kaotik yapıyla insanların adeta bir çıkış yolu aradığı Avrupa kıtasına zenginlik getirmiştir. Avrupalı kısa süre sonra aşırılıkları ile kendi sömürgeleri tarafından da sınır dışı edilmek istenmiş ve Yeni Dünya'da barınmasına imkan verilmemiştir. Bu kıta kendi sistemini kurarken, günümüzde etkisini sürdüren bir siyasi yapı hayat bulmuştur. Yüzlerce yıllık süren savaş, çatışma ve mücadeleden sonra bir düzen kurulması başarılmıştır. Amerikanın kısa tarihi bir anlamda farklı kültür, inanç ve değerler yargısına sahip ve çatışma ortamından sıyrılarak ortak yaşama kültürünün ve toplumların bir birlerine tahammül etme kültürünün oluştuğu bir süreci anlatır. Batının son 4 yüzyılda yaşadığı kaotik ortam sonrasında kurulan düzen incelendiğinde günümüzde Ortadoğu'da yaşanan kaotik yapının gelecekte büyük bir istikrar ve dingizliğe dönüşebilmesinin de mümkün olabileceğine bir kanıt olabilecektir.

20. Asrın ikinci yarısının yerel birçok çatışmaya rağmen, bölgesel savaflara dönüşmemesini iki büyük savaşta on milyonlarca insanın ölümüne tanıklık etmiş bir neslin iktidar yıllarına rastlamasına bağlanmaktadır. Türkiye'nin, 2. Dünya Savaşı'na her türlü baskıya rağmen girmemesi örneğinde olduğu gibi. Bu dönemin (1950-2010) dünya liderleri savaşın sonuçlarına tanıklık etmişler, yıkımların getirdiği felaketi yaşamışlar ve dönemlerinde daha hassas davranabilmişlerdir. Oysa 21. yüzyılın insanı bölgesel ve küresel bir savaşın nelere mal olabileceği konusunda teorik bilgiye rağmen pratikte bir tecrübeye sahip bulunmamaktadır. Bu bakımdan içinde bulunduğumuz yüzyıl gelişen silah teknolojilerine mütevazî çok daha dikkatli olunmasını dikte ettirmektedir. Zira geçmiş asırlarda silahlar belirli bölgelerde ve sınırlı etkiye sahipken, günümüz dünyasında silahlar birçok ülkenin elinde oldukça yaygın ve tüm dünyayı tehdit edecek boyuta gelmiş durumdadır. Günümüzün etkin devletleri ve kuruluşları öncelikle insan hakları evrensel beyannamesinde belirtilen standartlarda bir tavır geliştirmek durumundadır. Geçmiş dönemlerin fırsatlarından yararlanarak dünyada etkin bir güç olan Amerika Birleşik Devletleri, 20. asrın başında

güçlü devletlerin rekabeti arasından sıyrılıp güçlü bir ülke olarak ortaya çıkmış ve bir dönem misyonunu ifa etmiştir. Günümüzde bu fırsatı yakalayan bölgesel birçok ülke ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan dünya yeni dönemde bazı eski oyunculara ilaveten daha çok oyuncunun yer aldığı bir platform haline gelmektedir. Dünya yalnız politik etkinlik olarak değil hemen her alanda büyükçe bir platform olmuştur. Harp stratejileri bakımından da böyledir. Artık orta ölçekli bir çatışma ve savaş bir taraftan tüm dünya yüzeyinde cereyan eder ve girdiler alırken diğer taraftan yüzlerce kilometre yükseklikte yer alan uydular savaşın önemli bir unsuru haline gelmiştir. Doğal olarak bu durum savaşan tarafların yanında bütün insanlığı etkiler hale gelmiş ve savaşın sonuçlarından diğer milletlerinde derinden etkilenmesi sonucunu doğurmuştur. Bu süratli gelişmeler hiçbir zaman olmadığı kadar insanlık ailesinin bir bütün halinde ve ortak hareket etmesini, fırsatların ortak değerlendirilmesini, tek taraflı menfaat temin etme (emperyalizm) eğilimlerden uzak kalınmasını gerektirirken, barışın korunması için risk almayı zorunlu hale getirmektedir. Bu nedenle 1940'ların ortalarında sona eren büyük savaşın sonundaki barış arzu ve eğilimlerine günümüzde de ihtiyaç duyulmakta ve bu hususta ortak hareket edebilen yapıların kurulması veya mevcutların aktivite edilmesi gerekmektedir. Özellikle günümüzde güçlü silahlara sahip birçok ülkenin olması dünya düzeni açısından daha büyük bir hassasiyeti zorunlu kılmaktadır. 1940'ların ortalarından itibaren Amerika, kısa bir süre barışın korunması ve saldırgan tavırlara karşı durma sorumluluğu almış olmasına rağmen Avrupalı ülkelerin 1970'lerde kendilerini toparlamaları ile durum değişmiştir. Keza günümüz toplum algısında bir devletin tek başına eski dönemlerde olduğu gibi dünyaya düzen getirmeye çalışması iletişim ve ferdiyet anlayışı özelinde ve toplum genelinde kabul görmemektedir. Yüzyıl önce kaynakları hoyratça kullanılan ve sömürgeleştirilen toplumlar günümüzde küresel aktörler arasında yer almaktadır. Bu nedenle milletlerin karnesi gelecekteki konumlarına da önemli ölçüde olumlu veya olumsuz tesir etmektedir.

Tarihin her döneminde etkin ve küresel olarak tanımlanabilecek devletler ortaya çıkmıştır. Bu devletler uygulamaları ve bıraktıkları miras ile tarihin şekillenmesine etki etmişlerdir. Tarihten günümüze yaklaştıkça küresel olarak tanımlanabilen güçlerin etkinlik sürelerinin azaldığı görülmektedir. Artık kısa aralıklarla daha fazla küresel güç ortaya çıkmaktadır. Son 400 yılda toplumsal yapısını kademeli olarak oluşturan ve yenedünyada bir güç olarak ortaya çıkan Amerika, kullanmış olduğu fırsatlar ile son elli yılın güçlü bir ülkesi olmuştur. Şüphesiz ki, her yüzyıl

kendi güçlerini ve kurumlarını yeni paradigmalara ortaya çıkardığı için bu yıllar da, 21. Yüzyılın belirlendiği önemli zaman dilimleri olacaktır. Dünyada güç dengeleri tarih boyunca kadim olduğu üzere bir kere daha el değiştirecek ve yeni aktörler devrede olacaktır. Doğal olarak burada öne çıkan husus ise artık büyükçe bir köy olan yerkürenin barışçıl, sorunları ortak çözebilen, geleceğe ümitle bakabilen ve üyelerinin hepsinin köyde kendine yer bulabildiği bir ortamın inşasından geçmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere; her milletin tarihi süreçte göstermiş olduğu performansına ve uygulamalarına göre bir karnesi bulunmaktadır. Uygulamalardan etkilenenler ise olumlu veya olumsuz bu karneyi unutmamaktadır. Şüphesiz ki, karnesi zayıf olanların yenedünyanın inşasına katkı sağlamaları kolay olmayacaktır. Sonuç olarak dünyanın kaotik bir döneme sokulmasının sonucunun, nasıl durulacağı geçmiş dönemler kadar açık değildir. Son 1000 yılda yaşananlara bakıldığında insanlığın ahenk ve huzurunun kalmadığı dönemlerin Türklerin dünya ölçeğinde etkinliğinin sınırlı olduğu dönemlere rastlaması tesadüfler ötesinde büyük talihsizlik olmuştur. Bu bakımdan Mustafa Kemal Atatürk'ün söylemiş olduğu **“Yurtta Sulh, Cihanda Sulh”** günümüzde daha bir anlamlı hale gelmiştir.

Kaynaklar

- Akgönenç, O.(2006). ABD Dış Politikası Ders Notları 2006-2007 Güz Dönemi, Ufuk Üniversitesi
- Akşam Gazetesi, 1 Mayıs 1941
- Armaoğlu, F.(1999). 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1789–1914, TTK, 2. Baskı
- Armaoğlu, F.(1993). 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914–1980 C.I, Türkiye İş Bankası Yay., 9. Baskı
- Armaoğlu, F.(2010).20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995, Alkım, 17. Baskı, 2010
- Armaoğlu, F.(1991).20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1990 C.II:1980-1990, Türkiye İş Bankası Yay.
- Ateş, T(1997). Siyasal Tarih, Der Yay.
- Apuhan, R.Ş.(2007). Menderes, Timaş.
- Bahadıroğlu, Y.(2006)., Biz Osmanlıyız, Nesil Yayınları.

- Baybura, İ.(1971). Amerika Tarihçesi, Türk-Amerika Tarihi Münasebetleri Gezi Notları
- Chase, R.–Hill, E.(1999). and Kennedy, P.(1999). (Çec. Belkıs Ç.D.). Eksen Ülkeler Gelişen Dünyada ABD Politikasının Yeni Hatları, Sabah Kitapları.
- Çeçen, A.(2007). Türkiye'nin B Planı (Merkezi Devletler Birliği-MEDEP), 7. Baskı,Fark Yayınları.
- Deliorman, M. N.(1957). Nuri Demirağ'ın Hayat ve Mücadeleleri, Nu. D.Matbaası.
- Fouskas, V. K.(2004). (Edt.Seyfi Ö.). Balkanlar Ortadoğu Kafkasya Soğuk Savaş Sonrası ABD Politikaları, Aykırı Yay.
- Galeano, E. (Çev.:Attila, T. and Roza, H.). 1983. Latin Amerika'nın Kesik Damarları, Alan Yay.
- Gray W. and HOFSTADTER.(?). Amerikan Tarihinin Ana Hatları, Amerikan Basın ve Kültür Merkezi
- Grenard, F.(1992). Asya'nın Yükselişi ve Düşüşü, (Çev.Orhan YÜKSEL) M.E.B. Yay.
- Huntington, S.P.(1992). Medeniyet Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması, (Çev:Mehmet TURAN-Cem SOYDEMİR) Okuyan Us Yay.
- Hobsbawn, E.(2006). Kısa 20. Yüzyıl 1914-1991 Aşırıliklar Çağı, 2. Baskı, Çev.:Yavuz Alogan, Everest Yay.
- Karluk, S.R.(1996). Türkiye Ekonomisi Tarihsel Gelişim Yapısal ve Sosyal Değişim, 4. Baskı, Beta Yay.
- Kissinger, H.(Çev.: Tayfun E.).(2002) Amerika'nın Dış Politikaya İhtiyacı Var mı?, Özkan Matbaası.
- Kılınçoğlu, F. (2003). Milli Kalkınma Partisi ve Nuri Demirağ, Gaziantep Üniversitesi Sos. Blm. Enst., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Mee, JR. C. L.(2003).(Çev.:İhsan G. and Osman Ö.).1975). Yağma, Altın

Kitaplar Basımevi.

- Nye Jr., J. S. (Çev.: Gürol K.).(2003). Amerikan Gücünün Paradoksu.
Lefebvre, M.(2007). Amerikan Dış Politikası, İletişim Yay.
Pehlivanoglu, A.Ö.(2004). Ortadoğu ve Türkiye, Kastaş Yay.
Sander, O.(2012). Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e, 24. Baskı, İmge Yayıncılık.
Turan, M.(2006). Yunan Mezalimi İzmir, Aydın, Manisa, Denizli 1919–1923,
2. Baskı, AAM.
Türk, H.(2004), Amerikan İmparatorluğu, 2. Baskı, Ayhan Matbaacılık.
Ünal, Ş.(2007). Avrupa Birliği Hukukuna Giriş, Yetkin Yayınları.
Yalçın O.(2013).“İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Sovyet Tehdidi Karşısında
Kalan Türkiye'nin Batı İle İşbirliği Yapma Süreci”, Turkish
Studies - International Periodical For The Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic Volume 8/5 Spring 2013, p.
919-958.
Yalçın O.(2009). Türk Hava Harp Sanayii Tarihi 1913-2009, Hv.Bsm. ve Neş.
Md.lüğü.
Yalçın, D.-Akbiyık, and Tural, M. A.(2000). Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I-II,
Atatürk Araştırma Merkezi.
Yavuz, N.(2003). “Sivas Kongresi ve Manda Meselesi”, Sivas Kongresi
II.Uluslararası Sempozyumu 2 Eylül 2003-Sivas, Atatürk
Araştırma Merkezi.
Yılmaz, V.(2009). Cumhuriyet Tarihi I, Harp Akademileri Yay.,İstanbul
Zaif, O.(2009). Hava Harp Tarihi.
<http://www.pamer.org/2010/04/turkiyede-birlik-hareketi>,(Erişim:03.07.2013)